Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

19. září 2019 *

„Řízení o předběžné otázce – Článek 49 SFEU – Svoboda usazování – Samostatná výdělečná činnost – Státní příslušnice členského státu, která ukončila výkon samostatné výdělečné činnosti z důvodu fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte – Zachování postavení osoby samostatně výdělečně činné“

Ve věci C-544/18,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) [Vrchní soud (senát pro odvolání ve správních věcech), Spojené království] ze dne 7. srpna 2018, došlým Soudnímu dvoru dne 20. srpna 2018, v řízení

Her Majesty' s Revenue and Customs

proti

Henrika Dakneviciute,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení M. Vilaras (zpravodaj), předseda senátu, K. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin a N. Piçarra, soudci,

generální advokát: G. Pitruzzella,

vedoucí soudní kanceláře: C. Strömholm, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 5. června 2019,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za H. Dakneviciute T. Holdcrofem, advocate, jakož i D. Rutledgem a A. Berrym, barristers,

– za vládu Spojeného království S. Brandonem a Z. Lavery, jako zmocněnci, ve spolupráci s G. Ward, barrister,

– za Evropskou komisi E. Montaguti a L. Armati, jakož i J. Tomkinem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

* Jednací jazyk: angličtina.

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 49 SFEU.

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Her Majesty's Revenue and Customs (daňová a celní správa, Spojené království) a A. Henrikou Daknevadute ve věci odmítnutí této správy poskytnout jí týdenní příspěvek na vyživované dítě.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 2004/38/ES

3 V článku 1 písm. a) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Úř. věst. 2004, L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/05, s. 46, a oprava v Úř. věst. 2011, L 327, s. 70) se uvádí:

„Tato směrnice stanoví:

a) podmínky výkonu práva volného pohybu a pobytu na území členských států občany Unie a jejich rodinnými příslušníky".

4 Článek 7 uvedené směrnice, nadepsaný „Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce", v odstavcích 1 a 3 stanoví:

„1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými[…]

[…]"

3. Pro účely odst. 1 písm. a) si občan Unie, který již není zaměstnanou osobou ani samostatně výdělečně činnou osobou, ponechává postavení zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné v těchto případech:

a) není dočasně schopen pracovat v důsledku nemoci nebo úrazu;

b) je řádně zapsán jako nedobrovolný nezaměstnaný poté, co byl zaměstnán více než jeden rok a je řádně zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání;

c) je řádně zapsán jako nedobrovolný nezaměstnaný po skončení pracovní smlouvy na dobu určitou kratší jednoho roku nebo poté, co se během prvních dvanácti měsíců stal nedobrovolně nezaměstnaným, a zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. V tom případě si postavení pracovníka ponechává na dobu alespoň šesti měsíců;

[…]"

5 Článek 16 odst. 1 a 3 uvedené směrnice stanoví:

„1. Právo trvalého pobytu v hostitelském členském státě mají občané Unie, kteří tam nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let. […]

[…]

3. Nepřetržitost pobytu není dotčena dočasnou nepřítomností po dobu nepřesahující celkem šest měsíců v roce, nepřítomností delšího trvání z důvodu plnění povinné vojenské služby ani souvislou nepřítomností po dobu nejvýše dvanácti měsíců z důležitých důvodů, například z důvodu těhotenství nebo narození dítěte, vážné nemoci, studia či odborné přípravy nebo vyslání do jiného členského státu nebo třetí země zaměstnavatelem.“

Směrnice 2010/41/EU

6 Bod 18 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/41/EU ze dne 7. července 2010 o uplatňování zásady rovného zacházení pro muže a ženy samostatně výdělečně činné a o zrušení směrnice Rady 86/613/EHS (Úř. věst. 2010, L 180, s. 1):

„Ekonomická a fyzická znevýhodněnost těhotných samostatně výdělečně činných žen […] vyžaduje, aby jim bylo přiznáno právo na pomoc v mateřství[…]“.

7 Článek 8 odst. 1 směrnice stanoví:

„Členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění toho, aby samostatně výdělečně činné ženy […] mohly mít v souladu s vnitrostátním právem nárok na dostatečné peněžité dávky v mateřství, které by jim umožnily přerušit z důvodu těhotenství nebo mateřství pracovní činnost na dobu alespoň čtrnácti týdnů.“

Právo Spojeného království

Imigrační nařízení z roku 2006 (Evropský hospodářský prostor)

8 Článek 14 odst. 1 Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [imigrační nařízení (Evropský hospodářský prostor) z roku 2006] ve znění, jež se použije na skutkový stav v původním řízení, přiznával právo pobytu ve Spojeném království po dobu delší než tři měsíce všem „způsobilým osobám“.

9 Podle čl. 6 odst. 1 písm. b) a c) nařízení se pojem „způsobilá osoba“ vztahuje na zaměstnané osoby a osoby samostatně výdělečně činné.

10 Článek 6 odst. 2 nařízení stanovoval, že postavení „zaměstnané osoby“ si zachovává osoba, která je dočasně práce neschopná v důsledku nemoci nebo úrazu, a (za určitých podmínek) osoba, která je nedobrovolně nezaměstnaná či přestala pracovat dobrovolně a odborně se vzdělává v návaznosti na své předchozí zaměstnání.

11 Pokud jde o postavení „osoby samostatně výdělečně činné“, čl. 6 odst. 3 téhož nařízení stanovil, že toto postavení je zachováno, pokud se dotyčná osoba nachází v dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu.

Zákon z roku 1992 o příspěvcích a dávkách sociálního zabezpečení

12 Podle čl. 146 odst. 2 a 3 Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (zákon z roku 1992 o příspěvcích a dávkách sociálního zabezpečení) platí následující:

„2) Nárok na týdenní dávku rodinných přídavků nemá osoba, která se během daného týdne nenacházela ve Velké Británii.

3) Lze stanovit okolnosti, za kterých lze mít za to, že se pro účely [odstavce 2] osoba nachází nebo nenachází ve Velké Británii."

(Obecné) nařízení z roku 2006 o rodinných přídavcích

13 Pravidlo č. 23 odst. 4 Child Benefit (General) Regulations 2006 [(obecné) nařízení z roku 2006 o rodinných přídavcích] stanoví:

„Osoba se pro účely čl. 146 odst. 2 [zákona z roku 1992 o příspěvcích a dávkách sociálního zabezpečení] považuje za osobu, která se nenachází ve Velké Británii, pokud žádá o rodinné přídavky od 1. května 2004 a

a) nemá ve Spojeném království právo k pobytu[…]".

Spor v původním řízení a předběžné otázky

14 Henrika Dakneviciute je litevská státní příslušnice, která od roku 2011 ve Spojeném království pracovala v noci jako zaměstnankyně. Poté, co se v prosinci 2013 dozvěděla, že je těhotná, se rozhodla vykonávat od 25. prosince 2013 samostatnou výdělečnou činnost jako kosmetička.

15 Od 11. května 2014 pobírala dávky v mateřství. Dítě se jí narodilo dne 8. srpna 2014.

16 Poté, co v období od 22. července 2014 do konce října 2014 nepracovala, začala H. Dakneviciute okrajově opět vykonávat samostatnou výdělečnou činnost kosmetičky, kterou ale následně ukončila, jelikož příjmy z ní byly nedostatečné. Dne 10. února 2015 podala žádost o dávky v nezaměstnanosti a poté v dubnu 2015 začala znovu pracovat.

17 Mezitím dne 27. srpna 2014 podala H. Dakneviciute žádost o týdenní příspěvek na vyživované dítě. Rozhodnutím ze dne 1. února 2015 byla tato žádost zamítnuta s odůvodněním, že s ohledem na použitelnou vnitrostátní právní úpravu dostatečně nedoložila své právo pobytu k tomu, aby splňovala podmínky pro přiznání této sociální dávky.

18 First-tier Tribunal (soud prvního stupně, Spojené království) toto rozhodnutí dne 29. září 2015 zrušil. Daňová a celní správa se ve svém postavení správce rodinných přídavků odvolala k předkládajícímu soudu, Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) [Vrchní soud (senát pro odvolání ve správních řízeních), Spojené království].

19 Mezitímním rozhodnutím ze dne 12. ledna 2017 předkládající soud rozsudek First-tier Tribunal (soud prvního stupně) zrušil z důvodu, že byl stižen vadou spočívající v nesprávném právním posouzení. Předkládající soud měl totiž za to, že od 22. července 2014 do 9. února 2015 byla ekonomická aktivita H. Dakneviciute okrajová, takže tato nebyla během tohoto období ekonomicky aktivní. Podle uvedeného soudu není sporu o tom, že ukončení pracovní činnosti H. Dakneviciute bylo způsobeno

fyzickými omezeními vyplývajícími z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte a dále že k jejímu návratu k ekonomické aktivitě, nejprve formou hledání pracovního místa a následně výkonem závislé činnosti, došlo v přiměřené době po narození jejího dítěte.

20 Předkládající soud poté, co připomněl, že v rozsudku ze dne 19. června 2014, Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007), Soudní dvůr rozhodl, že žena, která z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte přestala pracovat nebo se ucházet o zaměstnání, si zachovává postavení „pracovníka“ ve smyslu článku 45 SFEU, pokud v přiměřené době po narození dítěte obnoví pracovní aktivitu nebo si najde jiné zaměstnání, se zabývá tím, zda lze toto řešení přenést na osoby, které využily svobody usazování na základě článku 49 SFEU.

21 V tomto ohledu předkládající soud uvádí, že po vyhlášení rozsudku ze dne 20. prosince 2017, Gusa (C-442/16, EU:C:2017:1004), mu účastníci původního řízení předložili dodatečná vyjádření, ve kterých zastávali protichůdné postoje, pokud jde o uplatnění řešení vyplývajícího z uvedeného rozsudku. Podle daňové a celní správy nelze toto řešení použít na situaci dotčenou ve věci v původním řízení, zejména proto, že osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost, není povinna provádět svou práci osobně a může pokračovat ve své činnosti jinými prostředky, a to i tím, že se nechá nahradit jinou osobou. Podle H. Dakneviciute úvahy uvedené v bodech 36 a 40 až 44 rozsudku ze dne 20. prosince 2017, Gusa (C-442/16, EU:C:2017:1004), naopak podporují tezi, podle níž je výklad unijního práva vyplývající z rozsudku ze dne 19. června 2014, Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007), použitelný i na osoby samostatně výdělečně činné.

22 Za těchto podmínek se Upper Tribunal [Vrchní soud (senát pro odvolání ve správních řízeních)] rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Jestliže občanka Unie, státní příslušnice členského státu:

1) se nachází [na území] jiného (hostitelského) členského státu;

2) byla v hostitelském členském státě aktivní jako osoba samostatně výdělečně činná ve smyslu článku 49 SFEU;

3) od května 2014 (tedy od doby, kdy měla za to, že je z důvodu těhotenství méně práceschopná) jí byl vyplácen příspěvek v mateřství;

4) bylo o ní zjištěno, že přestala provozovat skutečnou a efektivní samostatnou výdělečnou činnost od července 2014;

5) v srpnu 2014 porodila a

6) nevrátila se ke skutečné a efektivní samostatné výdělečné činnosti v období mezi porodem a podáním žádosti o podporu v nezaměstnanosti jako uchazečka o zaměstnání v únoru 2015,

musí být článek 49 SFEU vykládán v tom smyslu, že tato osoba, která přestala vykonávat samostatnou výdělečnou činnost z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte, si zachovává postavení osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu uvedeného článku, pokud v přiměřené době po narození dítěte obnoví ekonomickou aktivitu nebo hledá zaměstnání?“

K předběžné otázce

23 Podstatou předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 49 SFEU vykládán v tom smyslu, že žena, která přestala vykonávat samostatnou výdělečnou činnost z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte, si zachovává postavení osoby samostatně výdělečně činné, pokud v přiměřené době po narození dítěte obnoví tuto činnost nebo zahájí jinou samostatnou výdělečnou či závislou činnost.

24 Úvodem je třeba konstatovat, že za účelem prokázání, zda v projednávaném případě má H. Dakneviciute nárok na týdenní příspěvek na vyživované dítě stanovený (obecným) nařízením z roku 2006 o rodinných přídavcích, musí předkládající soud zjistit, zda jí v období od 22. července 2014 do 9. února 2015, kdy podle skutkového stavu konstatovaného uvedeným soudem H. Dakneviciute z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte ukončila a následně okrajově obnovila samostatnou výdělečnou činnost, svědčilo na základě unijního práva ve Spojeném království právo pobytu.

25 V tomto ohledu je třeba uvést, že směrnice 2004/38 představuje jediný legislativní akt, který kodifikuje a reviduje nástroje unijního práva předcházející této směrnici za účelem usnadnění výkonu základního a individuálního práva občanů Unie svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. června 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, bod 25 a citovaná judikatura).

26 Z článku 1 písm. a) směrnice 2004/38 tak vyplývá, že uvedená směrnice má za cíl upřesnit podmínky výkonu uvedeného práva, mezi které patří, pokud jde o pobyt po dobu delší než tři měsíce, zejména podmínka upravená v čl. 7 odst. 1 písm. a) směrnice. Podle uvedené podmínky musí mít občané Unie v hostitelském členském státě postavení zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné (rozsudek ze dne 19. června 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, bod 26).

27 Soudní dvůr přitom rozhodl, že čl. 7 odst. 3 směrnice 2004/38, který upřesňuje případy, kdy si občan Unie, který třebaže již není zaměstnanou ani samostatně výdělečně činnou osobou, zachovává toto postavení, jakož i jemu odpovídající právo pobytu, nepokrývá případ ženy, která přestane dočasně pracovat z důvodu pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. června 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, bod 30).

28 Soudní dvůr měl však za to, že čl. 7 odst. 3 směrnice 2004/38 nevyjmenovává taxativně okolnosti, za kterých si občan Unie, který třebaže již není zaměstnanou ani samostatně výdělečně činnou osobou v hostitelském členském státě, nicméně ponechává postavení „pracovníka“ pro účely odst. 1 písm. a) tohoto článku, a tudíž i právo pobytu, které z tohoto postavení vyplývá (rozsudek ze dne 11. dubna 2019, Tarola, C-483/17, EU:C:2019:309, bod 26 a citovaná judikatura).

29 Soudní dvůr zejména rozhodl, že skutečnost, že fyzická omezení v pokročilém stadiu těhotenství a bezprostředně po porodu přinutí ženu přestat vykonávat závislou činnost během doby nezbytné pro její zotavení, ji v zásadě nemůže zbavit postavení „pracovníka“ ve smyslu článku 45 SFEU. Okolnost, že taková osoba nebyla po několik měsíců na pracovním trhu hostitelského členského státu fakticky přítomna, totiž neznamená, že tato osoba přestala na tuto dobu k uvedenému trhu patřit, pokud začne v přiměřené lhůtě po porodu opět pracovat nebo si najde jiné zaměstnání (rozsudek ze dne 19. června 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, body 40 a 41).

30 V projednávaném případě se předkládající soud zabývá tím, zda lze výklad uvedený v předchozím bodě, vycházející ze situace spadající pod článek 45 SFEU, použít i v případě osoby, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost podle článku 49 SFEU.

31 V tomto ohledu je třeba připomenout, že Soudní dvůr rozhodl, že články 45 a 49 SFEU zajišťují tutéž právní ochranu, takže kvalifikace způsobu výkonu hospodářské činnosti je irelevantní (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. února 1991, Roux, C-363/89, EU:C:1991:41, bod 23).

32 Podle ustálené judikatury Soudního dvora je totiž cílem všech ustanovení Smlouvy týkajících se volného pohybu osob usnadnit občanům Unie výkon povolání všeho druhu na území Unie, přičemž tato ustanovení brání opatřením, která mohou znevýhodnit tyto občany, pokud si přejí vykonávat činnost na území jiného členského státu než členského státu svého původu (rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Simma Federspiel, C-419/16, EU:C:2017:997, bod 35 a citovaná judikatura).

33 Občanka Unie by přitom byla odrazována od výkonu svého práva volného pohybu, pokud by jí v případě, že bude v hostitelském státě těhotná a ukončí z tohoto důvodu výkon samostatné výdělečné činnosti, byť jen na krátké období, hrozilo, že v tomto státě ztratí postavení osoby samostatně výdělečně činné (obdobně viz rozsudek ze dne 19. června 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, bod 44).

34 Z toho vyplývá, že žena, která se nachází v situaci uvedené v bodě 29 tohoto rozsudku, musí mít za týchž podmínek možnost zachovat si postavení osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu článku 49 SFEU.

35 Soudní dvůr kromě toho uznal, že osoby, které vykonávají závislou činnost, a osoby samostatně výdělečně činné se nacházejí ve srovnatelném stavu znevýhodněnosti, pokud jsou nuceny ukončit svou činnost, a nemohou proto být předmětem rozdílného zacházení, pokud jde o zachování jejich práva pobytu v hostitelském členském státě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Gusa, C-442/16, EU:C:2017:1004, body 42 a 43).

36 Přitom ženy, které otěhotní, jsou ve srovnatelném stavu znevýhodněnosti bez ohledu na to, zda vykonávají závislou, nebo samostatnou výdělečnou činnost.

37 V tomto ohledu unijní normotvůrce v bodě 18 odůvodnění směrnice 2010/41 výslovně uznal ekonomickou a fyzickou znevýhodněnost těhotných samostatně výdělečně činných žen. Článek 8 odst. 1 uvedené směrnice členským státům ukládá, aby přijaly nezbytná opatření k zajištění toho, aby samostatně výdělečně činné ženy mohly mít nárok na dostatečné peněžité dávky v mateřství, které by jim umožnily přerušit z důvodu těhotenství nebo mateřství pracovní činnost za obdobných podmínek, jaké jsou stanoveny pro zaměstnankyně.

38 Argument uplatněný před předkládajícím soudem daňovou a celní správou a zopakovaný na jednání před Soudním dvorem vládou Spojeného království, podle něhož by se v podstatě žena, která nemůže osobně vykonávat samostatnou výdělečnou činnost z důvodu omezení v pokročilém stadiu těhotenství a po porodu, mohla nechat při výkonu dané činnosti dočasně nahradit jinou osobou, nemůže vést k odlišnému závěru. Nelze totiž předpokládat, že takové nahrazení bude vždy možné, zejména pokud je dotčená činnost založena na osobním vztahu či důvěře mezi osobou samotně výdělečně činnou a zákazníkem.

39 Z toho plyne, že se ženou, která přestane vykonávat samostatnou výdělečnou činnost z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte, nemůže být zacházeno odlišně, co se týče zachování jejího práva pobytu v hostitelském členském státě, než se zaměstnankyní ve srovnatelné situaci.

40 Předchozí úvahy jsou mimoto podepřeny ustanoveními čl. 16 odst. 3 směrnice 2004/38. Pokud nepřítomnost z důležitých důvodů, jako je těhotenství nebo narození dítěte, nemá dopad na nepřetržitost pětiletého pobytu v hostitelském členském státě, který je vyžadován pro přiznání trvalého pobytu, nemohou fyzická omezení vyplývající z pokročilého stadia těhotenství a situace bezprostředně

po narození dítěte, která ženu nutí přestat dočasně pracovat, *a fortiori* vést k tomu, že tato ztratí postavení osoby samostatně výdělečně činné (obdobně viz rozsudek ze dne 19. června 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, body 45 a 46).

41 S ohledem na všechny předcházející úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že článek 49 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že žena, která přestala vykonávat samostatnou výdělečnou činnost z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte, si zachovává postavení osoby samostatně výdělečně činné, pokud v přiměřené době po narození dítěte obnoví tuto činnost nebo zahájí jinou samostatnou výdělečnou či závislou činnost.

K nákladům řízení

42 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

Článek 49 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že žena, která přestala vykonávat samostatnou výdělečnou činnost z důvodů fyzických omezení vyplývajících z pokročilého stadia těhotenství a situace po narození dítěte, si zachovává postavení osoby samostatně výdělečně činné, pokud v přiměřené době po narození dítěte obnoví tuto činnost nebo zahájí jinou samostatnou výdělečnou či závislou činnost.

Podpisy.